

NL

NL

NL

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 29.3.2010
COM(2010)94 definitief

2010/0064 (COD)

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

**ter bestrijding van seksueel misbruik, seksuele uitbuiting van kinderen en
kinderpornografie, en tot intrekking van Kaderbesluit 2004/68/JBZ**

TOELICHTING

1. ACHTERGROND VAN HET VOORSTEL

- **Motivering en doel van het voorstel**

Seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen zijn bijzonder ernstige misdrijven, aangezien ze gericht zijn tegen kinderen, die recht hebben op extra bescherming en zorg. Ze veroorzaken bij de slachtoffers langdurige fysieke, psychische en sociale schade en het bestaan van dergelijke praktijken vormt een aanslag op de fundamentele waarden van een moderne samenleving met betrekking tot de bijzondere bescherming van kinderen en ondermijnt het vertrouwen in de bevoegde overheidsinstellingen. Hoewel nauwkeurige en betrouwbare statistieken ontbreken, geeft onderzoek aan dat wellicht een significante minderheid van kinderen in Europa seksueel misbruikt wordt in de loop van hun kinderjaren, en ook dat dergelijk misbruik met de jaren niet minder voorkomt, doch integendeel dat sommige vormen van seksueel geweld juist toenemen.

Het algemene beleid van de Unie op dit gebied is krachtens artikel 67 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie gericht op de totstandbrenging van een hoge mate van veiligheid via maatregelen voor de preventie en bestrijding van criminaliteit, waaronder seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen. Overeenkomstig artikel 83 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie moeten hiertoe in de eerste plaats minimumvoorschriften worden vastgesteld betreffende de bepaling van strafbare feiten en sancties op het gebied van de seksuele uitbuiting van kinderen. Concrete doelstellingen zijn onder meer een doeltreffende vervolging van het misdrijf, bescherming van de rechten van de slachtoffers en de preventie van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen.

- **Algemene context**

Wat de minderjarige slachtoffers betreft, is de belangrijkste oorzaak van deze praktijken hun kwetsbaarheid, die het gevolg kan zijn van velerlei factoren. Tekortkomingen in de rechtshandhaving dragen ertoe bij dat dergelijke praktijken kunnen blijven bestaan. Het probleem is des te groter daar sommige soorten misdrijven de landsgrenzen overschrijden. De slachtoffers aarzelen vaak om aangifte te doen van het misbruik. Verschillen in het nationale strafrecht en de strafprocedure kunnen leiden tot een verschillende aanpak van onderzoek en vervolging, en veroordeelde daders blijven wellicht ook nadat zij hun straf hebben uitgezeten een gevaar voor de samenleving. Ontwikkelingen in de informatietechnologie hebben deze problemen nog prangender gemaakt doordat het voor de daders gemakkelijker is geworden om beelden van seksueel misbruik van kinderen te vervaardigen en te verspreiden terwijl ze zelf anoniem blijven en de strafrechtelijke bevoegdheid over verschillende rechtsgebieden verspreid ligt. Het gemak waarmee men vandaag kan reizen en de grote inkomensverschillen werken zogeheten kinderseksuetoerisme in de hand, hetgeen vaak tot gevolg heeft dat kindermisbruikers straffeloos weggelopen met misdrijven die zij in het buitenland plegen. Niet alleen is het soms moeilijk vervolging in te stellen, de georganiseerde misdaad kan ook met weinig risico aanzienlijke winsten maken.

De nationale wetgeving bevat in uiteenlopende mate regels met betrekking tot sommige van deze problemen, maar die regels zijn niet krachtig of samenhangend genoeg om een doortastend maatschappelijk antwoord te bieden op dit verontrustende verschijnsel.

Het recente Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik (CETS nr. 201, hierna "het RvE-Verdrag" genoemd) vormt waarschijnlijk op dit ogenblik de hoogste internationale rechtsnorm voor de bescherming van kinderen tegen seksueel misbruik en seksuele uitbuiting. Op wereldniveau is de belangrijkste internationale rechtsnorm het Facultatief Protocol van 2000 inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind. Niet alle lidstaten zijn evenwel reeds toegetreden tot dit verdrag.

- Bestaande bepalingen op het door het voorstel bestreken gebied

Op EU-niveau zorgt Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad voor een minimale onderlinge aanpassing van de wetgeving van de lidstaten, om aldus de ernstigste vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen strafbaar te stellen, de binnenlandse rechtsmacht uit te breiden en een minimale bijstand aan de slachtoffers te waarborgen. Hoewel de voorschriften over het algemeen zijn uitgevoerd, vertoont het kaderbesluit een aantal tekortkomingen. De onderlinge aanpassing van de wetgeving betreft slechts een beperkt aantal misdrijven, nieuwe vormen van misbruik of uitbuiting met gebruik van informatietechnologie blijven buiten beschouwing, hinderpalen voor het vervolgen van strafbare feiten buiten de landsgrenzen worden niet opgeruimd, niet alle specifieke behoeften van minderjarige slachtoffers komen aan bod en passende maatregelen ter voorkoming van misdrijven ontbreken.

Ook andere EU-initiatieven die reeds in werking zijn of die in de pijplijn zitten, pakken zijdelings problemen aan die te maken hebben met zedendelicten tegen kinderen. Het betreft onder meer Besluit 2000/375/JBZ van de Raad van 29 mei 2000 ter bestrijding van kinderpornografie op internet, Kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, Kaderbesluit 2005/222/JBZ van de Raad van 24 februari 2005 over aanvallen op informatiesystemen, Besluit nr. 854/2005/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2005 tot vaststelling van een communautair meerjarenprogramma ter bevordering van een veiliger gebruik van het internet en nieuwe onlinetechnologieën, en Kaderbesluit 2008/947/JBZ van de Raad van 27 november 2008 inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning op vonnissen en proeftijdbeslissingen met het oog op het toezicht op proeftijdvoorwaarden en alternatieve straffen.

- **Samenhang met andere beleidsgebieden en doelstellingen van de EU**

Wat met deze richtlijn wordt beoogd, strookt volledig met het EU-beleid ter bevordering, bescherming en inachtneming van de kinderrechten in het interne en externe beleid van de EU. De EU heeft de bescherming van bepaalde kinderrechten expliciet erkend in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, met name in artikel 24. In haar mededeling *Naar een EU-strategie voor de rechten van het kind* heeft de Commissie zich daarenboven ten doel gesteld optimaal gebruik te maken van het bestaande beleid en de bestaande instrumenten, onder meer om kinderen te beschermen tegen geweld en seksuele uitbuiting binnen en buiten de EU. De doelstellingen sporen tevens met het Actieplan voor een veiliger internet, dat werd opgezet om een veiliger gebruik van het internet en van nieuwe onlinetechnologieën te bevorderen, met name voor kinderen, en om illegale inhoud te bestrijden. Het Actieplan voor een veiliger internet draagt via een reeks maatregelen, zoals het weerbaar maken en beschermen van minderjarigen, bewustmaking en educatie, zelfregulering en veiligheidsinstrumenten, bij tot de preventie van seksueel misbruik van kinderen.

De doelstellingen zijn volledig in overeenstemming met het voorstel van de Commissie voor een richtlijn voor de preventie en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers.

De doelstellingen zijn ook in overeenstemming met de nieuwe EU-strategie voor jongeren (resolutie van de Raad van 27 november 2009), die is gericht op kinderen en jongeren in de leeftijdsgroep van 13 tot 20 jaar en de Europese samenwerking inzake jongerenbeleid stevig in het internationale mensenrechtensysteem verankert. In de EU-strategie voor jongeren wordt benadrukt dat het leven en de toekomstvooruitzichten van jongeren in grote mate bepaald worden door de kansen, de steun en de bescherming die zij tijdens hun kinderjaren krijgen en worden lokale actoren aangemoedigd om jongeren die aan risico's zijn blootgesteld, op te sporen en te helpen, hen zo nodig naar andere diensten door te verwijzen en hun toegang tot gezondheidszorg te bevorderen.

Aan dit voorstel is grondig onderzoek voorafgegaan om te garanderen dat de bepalingen ervan volledig in overeenstemming zijn met de grondrechten, in het bijzonder de menselijke waardigheid, het verbod van foltering en van onmenselijke of vernederende behandelingen of straffingen, de rechten van het kind, het recht op vrijheid en veiligheid, de vrijheid van meningsuiting en van informatie, de bescherming van persoonsgegevens, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig proces, alsmede het legaliteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel inzake delicten en straffen.

Bijzondere aandacht werd besteed aan artikel 24 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, dat een verplichting instelt om het nodige te doen om kinderen de vereiste bescherming te garanderen. Het artikel bepaalt dat kinderen recht hebben op de bescherming en de zorg die nodig zijn voor hun welzijn. Daarenboven schrijft het voor dat bij alle handelingen in verband met kinderen, ongeacht of deze worden verricht door overheidsinstanties of particuliere instellingen, de belangen van het kind een essentiële overweging moeten vormen, zoals ook is neergelegd in het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind.

De bepalingen inzake de strafbaarstelling van nieuwe vormen van internetmisbruik, de erkenning van bijzondere opsporingsmethoden, het verbod op bepaalde activiteiten en de uitwisseling van informatie om een daadwerkelijke toepassing in de gehele EU te waarborgen, werden specifiek getoetst aan het recht op eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven en aan het recht op bescherming van persoonsgegevens (artikel 8 EVRM, artikelen 7 en 8 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie). De bepalingen die een betere rechtshandhaving beogen met betrekking tot de publicatie en verspreiding van materiaal waarop misbruik van kinderen te zien is, advertenties voor kinderpornografie of de aanmoediging van seksueel misbruik van kinderen, alsmede de bepalingen over systemen om de toegang tot webpagina's met kinderpornografie te blokkeren, werden in het bijzonder getoetst aan de vrijheid van meningsuiting (artikel 10 EVRM, artikel 11 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie).

Waar nodig en passend kan gebruik worden gemaakt van de op EU-niveau bestaande mogelijkheden om de maatregelen van de lidstaten voor de naleving van deze richtlijn te financieren.

2. RAADPLEGING VAN BELANGHEBBENDEN EN EFFECTBEOORDELING

- **Raadpleging van belanghebbenden**

Wijze van raadpleging, belangrijkste geraadpleegde sectoren en algemeen profiel van de respondenten

Een brede waaier van deskundigen op dit gebied werd geraadpleegd tijdens drie afzonderlijke bijeenkomsten over zowel het seksueel misbruik en de seksuele uitbuiting van kinderen als mensenhandel. Daarbij onder meer vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, leden van de Deskundigengroep mensenhandel van de Commissie, internationale organisaties, met name de Raad van Europa en UNICEF, ngo's, academici en onderzoekcentra, en andere publieke instellingen. Een aantal deskundigen en organisaties heeft nadien standpunten ingediend en informatie verstrekt.

Tijdens de besprekingen in de Raad over het Commissievoorstel voor een kaderbesluit over dit onderwerp is informatie beschikbaar gesteld over de wetgeving en de huidige praktijk van de lidstaten. Daarbij is nogmaals duidelijk gebleken dat behoefte bestaat aan een nieuw EU-kader voor de onderlinge aanpassing van de nationale wetgeving.

Samenvatting van de reacties en hoe daarmee rekening is gehouden

De belangrijkste punten die uit de raadpleging naar voren zijn gekomen, zijn:

- de noodzaak om verbeteringen aan te brengen in het RvE-Verdrag;
- de noodzaak om vormen van misbruik strafbaar te stellen die niet in het huidige kaderbesluit zijn opgenomen, met name nieuwe soorten misdrijven die met behulp van IT worden gepleegd;
- de noodzaak om hinderpalen voor onderzoek en vervolging in grensoverschrijdende zaken uit de weg te ruimen;
- de noodzaak om de slachtoffers in alle opzichten bescherming te bieden, met name tijdens onderzoek- en strafprocedures;
- de noodzaak om misdrijven te voorkomen door interventieprogramma's en behandeling;
- de noodzaak om te garanderen dat de veroordelingen en veiligheidsmaatregelen die aan gevaarlijke daders in één land worden opgelegd, in alle lidstaten gelden.

Met alles wat tijdens de raadpleging naar voren is gebracht, is in de effectbeoordeling rekening gehouden. Sommige opmerkingen die tijdens het raadplegingsproces door verschillende belanghebbenden zijn gemaakt, zijn in het voorstel niet opgenomen om uiteenlopende redenen, die in de effectbeoordeling worden toegelicht.

• **Bijeenbrengen en benutten van deskundigheid**

Er hoefde geen beroep te worden gedaan op externe deskundigheid.

• **Effectbeoordeling SEC(2009) 355 en Samenvatting van de effectbeoordeling SEC(2009) 356**

In het kader van het eerdere voorstel voor een kaderbesluit zijn verschillende beleidsopties onderzocht als middel om het beoogde doel te bereiken.

- Beleids optie 1: geen nieuwe maatregelen op EU-niveau

De EU zou geen nieuwe maatregelen (wetgeving, niet-wetgevende instrumenten, financiële steun) nemen om seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen te bestrijden, en de lidstaten zouden het proces van ondertekening en ratificatie van het RvE-Verdrag voortzetten.

- Beleids optie 2: de bestaande wetgeving aanvullen met niet-wetgevende maatregelen

De bestaande EU-wetgeving, met name Kaderbesluit 2004/68/JBZ, zou niet worden gewijzigd. Wel zouden niet-wetgevende maatregelen kunnen worden genomen om een gecoördineerde toepassing van de nationale wetgeving te ondersteunen. Daarbij zou het onder meer kunnen gaan om de uitwisseling van informatie en ervaring op het gebied van vervolging, bescherming of preventie, bewustmaking, samenwerking met de particuliere sector en aanmoediging van zelfregulering, of het opzetten van systemen voor gegevensverzameling.

- Beleids optie 3: nieuwe wetgeving inzake de vervolging van daders, de bescherming van slachtoffers en de preventie van strafbare feiten

Een nieuw wetgevingsbesluit zou worden vastgesteld, waarin het bestaande kaderbesluit, sommige bepalingen van het RvE-Verdrag en een aantal elementen die in geen van beide voorkomen, zouden worden opgenomen. Het zou betrekking hebben op de vervolging van daders, de bescherming van slachtoffers en de preventie van de bewuste praktijken.

- Beleids optie 4: uitgebreide nieuwe wetgeving ter verbetering van de vervolging van daders, de bescherming van slachtoffers en de preventie van strafbare feiten (zoals in optie 3) plus niet-wetgevende maatregelen (zoals in optie 2)

De bestaande bepalingen van Kaderbesluit 2004/68/JBZ zouden worden aangevuld met EU-initiatieven tot wijziging van het materiële strafrecht en de strafprocedure, tot bescherming van de slachtoffers en tot preventie van misdrijven, zoals in optie 3, aangevuld met de niet-wetgevende maatregelen zoals vermeld in optie 2 ter verbetering van de toepassing van de nationale wetgeving.

Op grond van de analyse van de economische en sociale gevolgen en van de implicaties op het gebied van de grondrechten komen de opties 3 en 4 naar voren als de beste aanpak van de problemen, die aan de doelstellingen van het voorstel beantwoordt. De voorkeursoptie zou optie 4 zijn, gevolgd door optie 3.

De Commissie heeft met het oog op het eerdere voorstel voor een kaderbesluit van 25 maart 2009 betreffende de bestrijding van het seksueel misbruik en de seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie een effectbeoordeling uitgevoerd, die *mutatis mutandis* ook geldt voor dit richtlijnvoorstel. Het verslag over de effectbeoordeling kan worden geraadpleegd op:

http://ec.europa.eu/governance/impact/ia_carried_out/cia_2009_en.htm#jls

3. JURIDISCHE ELEMENTEN VAN HET VOORSTEL

- **Samenvatting van de voorgestelde maatregel**

De richtlijn voorziet in de intrekking van Kaderbesluit 2004/68/JBZ en neemt de bepalingen daarvan over, met toevoeging van de volgende nieuwe elementen:

– Met betrekking tot het materiële strafrecht in het algemeen

Ernstige vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen, die thans niet onder de EU-wetgeving vallen, worden strafbaar gesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld over de organisatie van reizen met het oog op het plegen van seksueel misbruik, iets wat in het bijzonder – zij het niet exclusief – gebeurt in de context van kinderseksstoerisme. De definitie van kinderpornografie wordt aangepast om ze in overeenstemming te brengen met het RvE-Verdrag en het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind. Speciale aandacht wordt besteed aan misdrijven tegen kinderen in een bijzonder kwetsbare situatie.

Meer in het bijzonder moeten de strafrechtelijke sancties worden verzwaard, zodat ze evenredig, doeltreffend en afschrikkend zijn. Om de ernst van het misdrijf te bepalen en evenredige straffen daarvoor vast te stellen, wordt rekening gehouden met verschillende factoren die bij zeer uiteenlopende soorten misdrijven een rol kunnen spelen, zoals de mate van schade voor het slachtoffer, de ernst van de schuld van de dader en de risico's voor de samenleving.

Er kunnen dus ook een aantal verbanden tussen de misdrijven worden vastgesteld. In het algemeen zijn activiteiten waarbij seksueel contact plaatsvindt, ernstiger dan wanneer dit niet het geval is; misdrijven waarbij uitbuiting plaatsvindt, zijn ernstiger dan wanneer zich geen uitbuiting voordoet; dwang, geweld of bedreigingen zijn ernstiger dan misbruik van een machtspositie van de dader of van de zwakte van het slachtoffer, wat op zijn beurt ernstiger is dan een misdrijf met de vrije instemming van het slachtoffer. Prostitutie, waarbij seksuele activiteiten en geld betrokken zijn, is ernstiger dan pornografische voorstellingen, waarbij seksuele activiteiten en geld al dan niet betrokken kunnen zijn; kinderen werven voor prostitutie of soortgelijke activiteiten is ernstiger dan die feiten alleen maar bewerkstelligen, aangezien het gaat om het actief op zoek gaan naar kinderen als handelswaar. Wat kinderpornografie betreft, is de productie, die meestal het werven van en seksueel contact met het kind inhoudt, ernstiger dan andere misdrijven zoals de distributie of het aanbieden van pornografie, die op hun beurt ernstiger zijn dan het bezit of de toegang.

Door het combineren van deze verschillende criteria wordt een onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende groepen misdrijven naargelang van de ernst daarvan, en worden dienovereenkomstig meer of minder zware straffen voor de basismisdrijven vastgesteld.

– Met betrekking tot nieuwe misdrijven in de IT-omgeving

Nieuwe vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting, die worden vergemakkelijkt door het gebruik van IT, worden strafbaar gesteld. Het gaat onder meer om online pornografische voorstellingen of het doelbewust verkrijgen van toegang tot kinderpornografie, zodat de definitie ook zal slaan op die gevallen waarin het bekijken van kinderpornografie op webpagina's zonder dat de beelden worden gedownload of opgeslagen thans niet gelijkstaat met het "verwerven" of "in bezit hebben" van kinderpornografie. Ook

het nieuwe misdrijf van het "lokken" ("grooming") wordt in de tekst opgenomen, waarbij de formulering die in het RvE-Verdrag is overeengekomen, zoveel mogelijk wordt overgenomen.

- Met betrekking tot het strafonderzoek en het instellen van de strafvordering

Er wordt een aantal bepalingen opgenomen die moeten helpen bij het onderzoek naar misdrijven en het instellen van de strafvordering.

- Met betrekking tot de vervolging van in het buitenland gepleegde misdrijven

De regels inzake territoriale bevoegdheid worden gewijzigd om ervoor te zorgen dat personen uit de EU, zowel onderdanen als personen die hun gewone verblijfplaats in een ander land hebben, die kinderen seksueel misbruiken of uitbuiten, vervolgd kunnen worden, zelfs wanneer zij hun misdrijven buiten de EU plegen, via het zogeheten sekstoerisme

- Met betrekking tot de bescherming van slachtoffers

Er worden nieuwe bepalingen betreffende de bescherming van slachtoffers (in ruime zin) opgenomen, die garanderen dat slachtoffers vlot toegang hebben tot rechtsmiddelen en geen nadelige gevolgen van deelneming aan het strafproces ondervinden. De bepalingen omvatten bijstand en steun aan slachtoffers en bescherming van slachtoffers, met name in strafrechtelijke onderzoeken en procedures.

- Met betrekking tot de voorkoming van misdrijven

Er worden wijzigingen aangebracht die seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen moeten helpen voorkomen door een aantal maatregelen ten aanzien van daders van eerdere misdrijven, met het oog op het voorkomen van recidive, en tot beperking van de toegang tot kinderpornografie op het internet. Met deze beperking van de toegang wordt beoogd de verspreiding van kinderpornografie te verminderen door het moeilijker te maken gebruik te maken van het publiek toegankelijke internet. Beperking van de toegang vormt geen vervanging van maatregelen om de inhoud aan de bron te verwijderen of daders te vervolgen.

Met dit alles biedt het voorstel in vele opzichten meerwaarde ten opzichte van de beschermingsnorm die in het RvE-Verdrag is vastgesteld. Inhoudelijk omvat het voorstel elementen die niet vervat zijn in het RvE-Verdrag, zoals de verplichting die wordt ingevoerd om een aan daders opgelegd verbod van activiteiten met kinderen in de gehele EU te doen naleven, het blokkeren van kinderpornografie op het internet, de strafbaarstelling van het dwingen van een kind tot seksuele betrekkingen met een derde en van seksueel misbruik van kinderen door pornografische voorstellingen online alsook een bepaling inzake de niet-bestrafing van minderjarige slachtoffers. Het voorstel gaat ook verder dan het RvE-Verdrag voor wat betreft het niveau van de straffen, de kosteloze rechtsbijstand voor minderjarige slachtoffers en de bestrijding van activiteiten die kindermisbruik en kinderseksuisme bevorderen. Uit formeel oogpunt zal de opneming van bepalingen van het Verdrag in het EU-recht ertoe leiden dat nationale maatregelen sneller worden genomen dan via de nationale ratificatieprocedures het geval zou zijn, en dat het toezicht op de naleving ervan wordt verbeterd.

- **Rechtsgrondslag**

Artikel 82, lid 2, en artikel 83, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

- **Subsidiariteitsbeginsel**

Het subsidiariteitsbeginsel is van toepassing op de maatregelen van de Europese Unie.

De doelstellingen van het voorstel kunnen om de volgende redenen niet voldoende door de lidstaten worden verwezenlijkt:

Seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen zijn in sterke mate grensoverschrijdend. Dit grensoverschrijdend karakter komt het duidelijkst tot uiting in kinderpornografie en kinderseksuïerisme, maar leidt ook tot de noodzaak om kinderen in alle lidstaten te beschermen tegen daders uit alle lidstaten, die immers zonder probleem kunnen reizen. Dit vereist een optreden van de EU, met name voortbouwend op Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad en Besluit 2000/375/JBZ van de Raad¹, daar het beoogde doel, namelijk kinderen doeltreffend te beschermen, niet afdoende kan worden bereikt door de lidstaten alleen, noch op centraal, noch op regionaal, noch op lokaal niveau.

De doelstellingen van het voorstel kunnen om de volgende redenen beter door een optreden van de Europese Unie worden verwezenlijkt:

Het voorstel zal het materiële strafrecht en de procedurevoorschriften van de lidstaten verder harmoniseren, wat een positief effect op de bestrijding van deze misdrijven zal hebben. Om te beginnen kan beter worden voorkomen dat daders bepaalde inbreuken bij voorkeur plegen in lidstaten waar de regels minder streng zijn; in de tweede plaats maken gemeenschappelijke definities het mogelijk de uitwisseling van nuttige gegevens en ervaring te bevorderen en de vergelijkbaarheid van gegevens te verbeteren; en ten derde wordt internationale samenwerking vergemakkelijkt. Het voorstel verbetert ook de bescherming van minderjarige slachtoffers. Dit is om humanitaire redenen een dwingende noodzaak, maar is tevens een voorwaarde om te bereiken dat slachtoffers het bewijsmateriaal leveren dat noodzakelijk is om de misdrijven te vervolgen. De doeltreffendheid van de preventie in de gehele EU zal er eveneens door worden bevorderd.

Het voorstel is derhalve in overeenstemming met het subsidiariteitsbeginsel.

- **Evenredigheidsbeginsel**

Het voorstel is om de volgende reden(en) in overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel:

Deze richtlijn beperkt zich tot het voor de verwezenlijking van de doelstellingen op Europees niveau vereiste minimum en reikt niet verder dan wat daarvoor nodig is, rekening houdend met de vereiste nauwkeurigheid van de strafwetgeving.

- **Keuze van instrumenten**

Voorgesteld instrument: richtlijn.

---

¹ Besluit van de Raad van 29 mei 2000 ter bestrijding van kinderpornografie op internet (PB L 138 van 9.6.2000, blz. 1).

Met het oog op de bestrijding van de seksuele uitbuiting van kinderen is de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van de lidstaten noodzakelijk om de samenwerking op strafrechtelijk gebied te verbeteren. Daartoe voorziet het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie uitdrukkelijk alleen maar in de goedkeuring van richtlijnen.

4. GEVOLGEN VOOR DE BEGROTING

Het voorstel heeft geen gevolgen voor de EU-begroting.

5. AANVULLENDE INFORMATIE

- **Intrekking van bestaande wetgeving**

De goedkeuring van het voorstel heeft de intrekking van bestaande wetgeving tot gevolg.

- **Territoriaal toepassingsgebied**

Het voorstel zal voor goedkeuring aan de lidstaten worden voorgelegd. De toepassing van de daaruit voortvloeiende richtlijn op het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Denemarken zal worden bepaald overeenkomstig de protocollen (Nr. 21) en (Nr. 22) bij het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

**ter bestrijding van seksueel misbruik, seksuele uitbuiting van kinderen en
kinderpornografie, en tot intrekking van Kaderbesluit 2004/68/JBZ**

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gelet op het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name op artikel 82, lid 2, en artikel 83, lid 1,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité²,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's³,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure⁴,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderpornografie, vormen ernstige schendingen van de grondrechten, in het bijzonder van het recht van kinderen op de voor hun welzijn noodzakelijke bescherming en zorg, dat vastgelegd is in het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.
- (2) Kinderpornografie, bestaande uit beelden van seksueel misbruik van kinderen, en andere zeer ernstige vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen nemen toe en raken steeds meer verspreid door het gebruik van nieuwe technologieën en het internet.
- (3) Kaderbesluit 2004/68/JBZ van de Raad ter bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie⁵ zorgt voor een onderlinge aanpassing van de wetgeving van de lidstaten, om aldus de ernstigste vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen strafbaar te stellen, de binnenlandse rechtsmacht uit te breiden en een minimaal niveau van bijstand voor de slachtoffers te waarborgen. Bij Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad inzake de status van het slachtoffer in de

---

² PB C [...] van [...], blz. [...].

³ PB C [...] van [...], blz. [...].

⁴ PB C [...] van [...], blz. [...].

⁵ PB L 13 van 20.1.2004, blz. 14.

strafprocedure⁶ wordt een reeks rechten van slachtoffers in strafprocedures vastgesteld, met inbegrip van het recht op bescherming en schadeloosstelling. Bovendien zal de coördinatie van de vervolging van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie worden vergemakkelijkt door de goedkeuring van Kaderbesluit 2009/948/JBZ van de Raad over het voorkomen en beslechten van geschillen over de uitoefening van rechtsmacht bij strafprocedures⁷.

- (4) Overeenkomstig artikel 34 van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind verbinden de verdragspartijen zich ertoe kinderen tegen alle vormen van seksueel misbruik te beschermen. Het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind en in het bijzonder het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik⁸ vormen cruciale stappen in het proces van intensivering van de internationale samenwerking op dit gebied.
- (5) Ernstige misdrijven zoals de seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie vergen een aanpak op alle fronten, waarbij aandacht wordt besteed aan de vervolging van daders, de bescherming van slachtoffers en de preventie van de bewuste praktijken. Bij de uitvoering van maatregelen ter bestrijding van deze misdrijven moeten overeenkomstig het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind de belangen van het kind op de eerste plaats komen. Om dat doel te bereiken dient Kaderbesluit 2004/68/JBZ te worden vervangen door een nieuw instrument, dat het alomvattende rechtskader schept dat daartoe nodig is.
- (6) Ernstige vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting van kinderen dienen te worden bestraft met doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties. Dit geldt met name voor diverse vormen van seksueel misbruik en seksuele uitbuiting die worden vergemakkelijkt door het gebruik van informatie- en communicatietechnologie. Voorts dient de definitie van kinderpornografie te worden verduidelijkt en meer in overeenstemming te worden gebracht met de definitie in internationale instrumenten.
- (7) Deze richtlijn is niet van toepassing op het beleid van de lidstaten betreffende seksuele activiteiten met onderlinge instemming waarbij kinderen betrokken kunnen zijn en die kunnen worden beschouwd als uiting van de normale ontdekking van de seksualiteit in de loop van de menselijke ontwikkeling, waarbij rekening wordt gehouden met verschillende culturele en juridische tradities en met nieuwe vormen van het aanknopen en onderhouden van betrekkingen tussen kinderen en adolescenten, ook via informatie- en communicatietechnologie.
- (8) Het onderzoek naar strafbare feiten en het instellen van de strafvordering dienen te worden vergemakkelijkt, in aanmerking genomen hoe moeilijk het voor minderjarige slachtoffers is om misbruik aan te geven en hoe gemakkelijk daders in cyberspace anoniem kunnen blijven. Met het oog op het slagen van het onderzoek en de vervolging van de in deze richtlijn bedoelde misdrijven moeten doeltreffende onderzoeksmiddelen ter beschikking worden gesteld van de personen die belast zijn

---

⁶ PB L 82 van 22.3.2001, blz. 1.

⁷ PB L 328 van 15.12.2009, blz. 42.

⁸ Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, opgemaakt in Lanzarote op 25 oktober 2007 (CETS nr. 201).

met het onderzoek en de vervolging van die misdrijven. Het kan daarbij onder meer gaan om geheime operaties, het onderscheppen van gesprekken, geheime observatie, onder meer door elektronische middelen, toezicht op bankrekeningen of andere financiële onderzoeken.

- (9) De regels inzake rechtsmacht dienen te worden gewijzigd om ervoor te zorgen dat personen uit de Europese Unie die kinderen seksueel misbruiken of uitbuiten vervolgd worden, zelfs wanneer zij hun misdrijven buiten de Europese Unie plegen, met name in het kader van het zogeheten sekstoerisme.
- (10) Bij maatregelen ter bescherming van minderjarige slachtoffers moeten de belangen van het kind op de eerste plaats komen. Minderjarige slachtoffers dienen vlot toegang te hebben tot rechtsmiddelen, met inbegrip van kosteloos juridisch advies, kosteloze vertegenwoordiging en maatregelen voor het oplossen van belangenconflicten in geval van misbruik in het gezin of de familie. Minderjarige slachtoffers moeten ook worden beschermd tegen sancties, bijvoorbeeld krachtens de nationale wetgeving inzake immigratie of prostitutie, wanneer ze hun situatie bij de bevoegde instanties aangeven. Voorts mag de deelneming van minderjarige slachtoffers aan het strafproces geen verdere trauma's veroorzaken door ondervragingen of oogcontact met de dader.
- (11) Om recidive te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken moeten daders worden beoordeeld op het gevaar dat ze vormen en het mogelijke risico op herhaling van zedendelicten tegen kinderen en moeten ze op vrijwillige basis kunnen deelnemen aan doeltreffende interventieprogramma's of -maatregelen.
- (12) Wanneer dit vanwege het gevaar dat daders vormen of het mogelijke risico op herhaling van de strafbare feiten gewenst is, dient aan veroordeelde daders tijdelijk of permanent een verbod te worden opgelegd om activiteiten uit te oefenen waarbij ze geregeld in contact komen met kinderen. De handhaving van een dergelijk verbod in de gehele EU dient te worden vergemakkelijkt.
- (13) Kinderpornografie bestaat uit beelden van het seksuele misbruik van kinderen. Ze kan onder geen enkele voorwaarde worden beschouwd als een meningsuiting. Om kinderpornografie te bestrijden moet de verspreiding van materiaal betreffende misbruik van kinderen worden beperkt door het voor daders moeilijker te maken die inhoud op het publiek toegankelijke internet te uploaden. Daarom is voorafgaand optreden noodzakelijk om de inhoud aan de bron te verwijderen en de personen die zich schuldig maken aan het vervaardigen, verspreiden of downloaden van beelden van kindermisbruik aan te houden. De EU moet, met name door versterkte samenwerking met derde landen en internationale organisaties, maatregelen treffen waardoor het voor autoriteiten van derde landen makkelijker wordt webpagina's met kinderpornografie die op hun grondgebied gehost worden, te verwijderen. Aangezien het ondanks deze inspanningen moeilijk blijkt kinderpornografie bij de bron te verwijderen wanneer het originele materiaal zich buiten de EU bevindt, dienen ook systemen te worden ingesteld om te voorkomen dat vanaf het grondgebied van de Unie toegang kan worden verkregen tot webpagina's waarvan is vastgesteld dat ze kinderpornografie bevatten of verspreiden. Met het oog daarop kan gebruik worden gemaakt van verschillende mechanismen, met inbegrip van het ondersteunen van de bevoegde gerechtelijke of politieautoriteiten bij het blokkeren van de toegang tot die webpagina's of het ondersteunen en stimuleren van providers van internetdiensten om op vrijwillige basis gedragscodes en richtsnoeren te ontwikkelen om de toegang tot die

webpagina's te blokkeren. Om inhoud met kindermisbruik te verwijderen en te blokkeren moet samenwerking tussen de overheidsinstanties tot stand worden gebracht en versterkt, vooral om ervoor te zorgen dat nationale lijsten van webpagina's met kinderpornografie zo volledig mogelijk zijn en dubbele inspanningen te voorkomen. Bij al deze ontwikkelingen moet rekening worden gehouden met de rechten van de eindgebruikers, moeten de bestaande wettelijke en gerechtelijke procedures worden nageleefd en moeten het Europees Verdrag betreffende de rechten van de mens en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie in acht worden genomen. Als onderdeel van het Actieplan voor een veiliger internet is een netwerk van telefonische meldpunten opgezet voor het verzamelen van informatie en het opstellen en uitwisselen van verslagen over de belangrijkste vormen illegale inhoud online.

- (14) Aangezien de doelstelling van deze richtlijn, namelijk de bestrijding van seksueel misbruik, seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, niet voldoende kan worden verwezenlijkt door de lidstaten en vanwege de omvang en de gevolgen dus beter op het niveau van de Unie kan worden verwezenlijkt, kan de Unie overeenkomstig de subsidiariteitsbeginselen bedoeld in de artikelen 3 en 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie maatregelen vaststellen. In overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel bedoeld in artikel 5 gaat deze richtlijn niet verder dan wat nodig is om die doelstelling te verwezenlijken.
- (15) Deze richtlijn eerbiedigt de grondrechten en is in overeenstemming met de beginselen die met name door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie zijn erkend, inzonderheid de menselijke waardigheid, het verbod op foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, de rechten van het kind, het recht op vrijheid en veiligheid, de vrijheid van meningsuiting en van informatie, de bescherming van persoonsgegevens, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een eerlijk proces, alsmede het legaliteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel inzake misdrijven en straffen. Meer bepaald beoogt deze richtlijn de onverkorte eerbiediging van deze rechten te waarborgen en moet zij dienovereenkomstig worden toegepast.
- (16) [Overeenkomstig de artikelen 1 tot en met 4 van het Protocol betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, dat gehecht is aan het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, hebben het Verenigd Koninkrijk en Ierland kennis gegeven van hun wens om aan de goedkeuring en toepassing van deze richtlijn deel te nemen] OF [Onverminderd artikel 4 van het Protocol betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland ten aanzien van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, zullen het Verenigd Koninkrijk en Ierland niet deelnemen aan de goedkeuring van deze richtlijn en zullen zij niet gebonden zijn door, noch onderworpen aan de toepassing van deze richtlijn]⁹. Overeenkomstig artikel 1 en artikel 2 van het Protocol betreffende de positie van Denemarken, dat gehecht is aan het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, neemt Denemarken niet deel aan de goedkeuring van deze richtlijn en is het dus niet gebonden door, noch onderworpen aan de toepassing van deze richtlijn,

---

⁹ De definitieve Verenigd Koninkrijk en Ierland overeenkomstig protocol (Nr. 21).

⁹ PB L 300 van 11.11.formulering van deze overweging in de richtlijn zal afhangen van het effectieve standpunt van het Verenigd Koninkrijk en Ierland overeenkomstig protocol (Nr. 21).

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1
Toepassingsgebied

Deze richtlijn beoogt de vaststelling van minimumregels voor de definitie van strafbare feiten en sancties op het gebied van de seksuele uitbuiting van kinderen en de vaststelling van gemeenschappelijke bepalingen om de preventie van deze misdrijven en de bescherming van de slachtoffers te versterken.

Artikel 2
Definities

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

- (a) "kind": een persoon die jonger is dan achttien jaar;
- (b) "kinderpornografie":
  - (i) alle materiaal dat de visuele weergave behelst van een kind dat deelneemt aan echte of gesimuleerde expliciete seksuele gedragingen; of
  - (ii) elke weergave voor primair seksuele doeleinden van de geslachtsorganen van een kind; of
  - (iii) alle materiaal dat de visuele weergave behelst van een persoon die er als een kind uitziet en die deelneemt aan echte of gesimuleerde expliciete seksuele gedragingen of elke weergave voor primair seksuele doeleinden van de geslachtsorganen van een persoon die er als een kind uitziet; of
  - (iv) realistische afbeeldingen voor primair seksuele doeleinden, van een kind dat deelneemt aan expliciete seksuele gedragingen, of realistische afbeeldingen voor primair seksuele doeleinden van de geslachtsorganen van een kind, ongeacht of dit kind daadwerkelijk bestaat;
- (c) "kinderprostitutie": het gebruiken van een kind voor seksuele activiteiten, waarbij geld of een andere vorm van beloning of vergoeding wordt gegeven of beloofd in ruil voor seksuele gedragingen van het kind, ongeacht of die betaling, belofte of vergoeding aan het kind of aan een derde wordt gegeven of gedaan;
- (d) "pornografische voorstelling": het live voor een publiek vertonen, onder meer door gebruikmaking van informatie- en communicatietechnologie:
  - (i) van een kind dat deelneemt aan echte of gesimuleerde expliciete seksuele gedragingen; of
  - (ii) van de geslachtsorganen van een kind voor primair seksuele doeleinden;

- (e) "rechtspersoon": iedere entiteit met rechtspersoonlijkheid krachtens de geldende wetgeving, met uitzondering van staten of overheidsinstanties bij de uitoefening van hun openbare macht en van publiekrechtelijke internationale organisaties.

Artikel 3

Strafbare feiten op het gebied van seksueel misbruik

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in de leden 2 tot en met 5 bedoelde opzettelijke gedragingen strafbaar zijn.
2. Het voor seksuele doeleinden bewerkstelligen dat een kind dat volgens het nationale recht nog niet de leeftijd heeft bereikt waarop het kan instemmen met seksuele handelingen, getuige is van seksueel misbruik of seksuele handelingen, zelfs zonder dat het daaraan hoeft deel te nemen, is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.
3. Het aangaan van seksuele handelingen met een kind dat volgens het nationale recht nog niet de leeftijd heeft bereikt waarop het kan instemmen met seksuele handelingen, is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste vijf jaar.
4. Het aangaan van seksuele handelingen met een kind, waarbij:
  - (i) misbruik wordt gemaakt van een erkende positie van vertrouwen, autoriteit of invloed ten aanzien van het kind is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste acht jaar; of
  - (ii) misbruik wordt gemaakt van de bijzonder kwetsbare situatie van het kind, met name als gevolg van een geestelijke of lichamelijke handicap of een situatie van afhankelijkheid, is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste acht jaar; of
  - (iii) gebruik wordt gemaakt van dwang, geweld of bedreigingen, is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste tien jaar.
5. Het dwingen van een kind tot seksuele activiteiten met een derde is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste tien jaar.

Artikel 4

Strafbare feiten op het gebied van seksuele uitbuiting

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in de leden 2 tot en met 11 genoemde opzettelijke gedragingen strafbaar zijn.
2. Het bewerkstelligen van de deelneming van een kind aan pornografische voorstellingen is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.
3. Voordeel halen uit de deelneming van een kind aan pornografische voorstellingen of anderszins uitbuiten van dat kind is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.

4. Het willens en wetens bijwonen van pornografische voorstellingen waaraan kinderen deelnemen, is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.
5. Het werven van een kind voor deelneming aan pornografische voorstellingen is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste vijf jaar.
6. Bewerkstelligen dat een kind deelneemt aan kinderprostitutie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste vijf jaar.
7. Voordeel halen uit de deelneming van een kind aan kinderprostitutie of anderszins uitbuiten van dat kind is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste vijf jaar.
8. Het aangaan van seksuele handelingen met een kind, waarbij een beroep wordt gedaan op kinderprostitutie, is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste vijf jaar.
9. Het dwingen van een kind tot deelneming aan pornografische voorstellingen is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste acht jaar.
10. Het werven van een kind voor deelneming aan kinderprostitutie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste acht jaar.
11. Het dwingen van een kind tot kinderprostitutie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste tien jaar.

Artikel 5

Strafbare feiten op het gebied van kinderpornografie

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in de leden 2 tot en met 6 genoemde opzettelijke gedragingen strafbaar zijn.
2. Het verwerven of in bezit hebben van kinderpornografie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van tenminste één jaar.
3. Het willens en wetens door middel van informatie- en communicatietechnologie toegang verkrijgen tot kinderpornografie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste één jaar.
4. De distributie, verspreiding of uitzending van kinderpornografie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.
5. Het aanbieden, leveren of ter beschikking stellen van kinderpornografie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.
6. Het produceren van kinderpornografie is strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste vijf jaar.

Artikel 6

Benaderen van kinderen voor seksuele doeleinden

Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende opzettelijke gedragingen strafbaar zijn:

Elk voorstel van een volwassene door middel van informatie- en communicatietechnologie, om een kind te ontmoeten dat volgens de nationale wetgeving niet de leeftijd heeft bereikt om in te stemmen met seksuele handelingen, met het oogmerk om een van de in artikel 3, lid 3, of artikel 5, lid 6, genoemde strafbare feiten te plegen, is, voor zover dit voorstel is gevolgd door materiële handelingen die tot een dergelijke ontmoeting leiden, strafbaar met een maximum vrijheidsstraf van ten minste twee jaar.

Artikel 7

Uitlokking, medeplichtigheid, poging en voorbereidende handelingen

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat het uitlokken van en de medeplichtigheid bij het plegen van een van de in de artikelen 3 tot en met 6 genoemde strafbare feiten strafbaar zijn.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat pogingen tot het plegen van één van de strafbare feiten genoemd in artikel 3, leden 3 tot en met 5, en artikel 3, lid 2, met betrekking tot het getuige zijn van seksueel misbruik en artikel 4, leden 2 en 3 en leden 5 tot en met 11, en artikel 5, lid 2 en de leden 4 tot en met 6, strafbaar zijn.
3. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de volgende opzettelijke gedragingen strafbaar zijn:
  - (a) de verspreiding van materiaal dat de mogelijkheid tot het plegen van een van de in de artikelen 3 tot en met 6 genoemde strafbare feiten bekendmaakt;
  - (b) de organisatie van reizen met het oog op het plegen van één van de in de artikelen 3 tot en met 6 genoemde strafbare feiten.

Artikel 8

Vrijwillige seksuele activiteiten tussen leeftijdsgenoten

De bepalingen van artikel 3, lid 2, met betrekking tot het getuige zijn van seksuele handelingen en van artikel 3, lid 3, artikel 4, leden 2 en 4, en artikel 5 zijn niet van toepassing op vrijwillige seksuele handelingen tussen kinderen onderling of tussen personen die ongeveer dezelfde leeftijd en dezelfde psychologische en lichamelijke ontwikkeling of maturiteit hebben, mits de handelingen niet met misbruik gepaard gaan.

Artikel 9

Verzwarende omstandigheden

1. De hierna genoemde omstandigheden worden voor de toepassing van deze richtlijn beschouwd als verzwarende omstandigheden, voor zover zij niet reeds tot de

wezenlijke bestanddelen van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten behoren:

- (a) het kind heeft volgens de nationale wetgeving nog niet de leeftijd bereikt om te kunnen instemmen met seksuele handelingen;
  - (b) het strafbare feit werd gepleegd jegens een kind in een bijzonder kwetsbare situatie, met name als gevolg van een geestelijke of lichamelijke handicap of een toestand van afhankelijkheid;
  - (c) het strafbare feit werd gepleegd door een gezins- of familielid, een persoon die met het kind samenwoont of een persoon die misbruik heeft gemaakt van zijn of haar gezag;
  - (d) het strafbare feit werd gepleegd door meerdere personen samen;
  - (e) de strafbare feiten werden gepleegd in het kader van een criminele organisatie in de zin van Kaderbesluit 2008/841/JBZ¹⁰;
  - (f) de dader is al eerder voor soortgelijke strafbare feiten veroordeeld;
  - (g) het strafbare feit heeft het leven van het kind in gevaar gebracht;
  - (h) het strafbare feit ging gepaard met ernstige geweldpleging of heeft het kind ernstige schade berokkend.
2. Wanneer er sprake is van ten minste één van de in lid 1 genoemde verzwarende omstandigheden, neemt elke lidstaat de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in de artikelen 3 tot en met 6 genoemde strafbare feiten strafbaar zijn met doeltreffende, evenredige en afschrikkende straffen die zwaarder zijn dan de in de artikelen 3 tot en met 6 voor het basismisdrijf vastgestelde straffen.

Artikel 10

Oplegging van een verbod na een veroordeling

1. Om het risico op herhaling van strafbare feiten te voorkomen neemt elke lidstaat de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat aan een natuurlijk persoon die voor een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten is veroordeeld, een tijdelijk of permanent verbod kan worden opgelegd om activiteiten uit te oefenen waarbij hij of zij regelmatig in contact komt met kinderen.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in lid 1 genoemde maatregel wordt opgenomen in het strafregister van de lidstaat waar de veroordeling is uitgesproken.
3. In afwijking van artikel 7, lid 2, en artikel 9, lid 2, van Kaderbesluit 2009/315/JBZ van de Raad betreffende de organisatie en de inhoud van uitwisselingen van

---

¹⁰ PB L 300 van 11.11.2008, blz. 42.

gegevens uit het strafregister tussen de lidstaten¹¹, neemt elke lidstaat de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat, met het oog op de daadwerkelijke handhaving van het tijdelijke of permanente verbod om activiteiten uit te oefenen waarbij de betrokkene regelmatig in contact komt met kinderen, met name wanneer de verzoekende lidstaat de toegang tot bepaalde activiteiten afhankelijk maakt van voorwaarden die moeten garanderen dat gegadigden niet veroordeeld zijn voor een van de in de artikelen 3 tot en met 7 van deze richtlijn genoemde strafbare feiten, informatie betreffende het verbod dat voortvloeit uit een veroordeling voor een van de in artikelen 3 tot en met 7 van deze richtlijn genoemde strafbare feiten, wanneer daartoe een verzoek overeenkomstig artikel 6 van dat kaderbesluit wordt ingediend, wordt doorgezonden van de centrale autoriteit van de lidstaat waarvan de betrokkene onderdaan is en dat persoonsgegevens betreffende het opgelegde verbod die krachtens artikel 7, leden 2 en 4, van dat kaderbesluit worden verstrekt, steeds voor dat doel mogen worden gebruikt.

4. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de in lid 1 genoemde maatregel die in een andere lidstaat is opgelegd, wordt erkend en gehandhaafd.

Artikel 11

Aansprakelijkheid van rechtspersonen

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat rechtspersonen aansprakelijk kunnen worden gesteld voor elk van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten wanneer die feiten tot hun voordeel zijn gepleegd door personen die hetzij individueel, hetzij als lid van een orgaan van de rechtspersoon optreden en die in de rechtspersoon een leidende functie bekleden op grond van:
  - (a) de bevoegdheid om de rechtspersoon te vertegenwoordigen, of
  - (b) de bevoegdheid om namens de rechtspersoon beslissingen te nemen, of
  - (c) de bevoegdheid om bij de rechtspersoon toezicht uit te oefenen.
2. Elke lidstaat neemt tevens de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat rechtspersonen aansprakelijk kunnen worden gesteld indien het gebrek aan toezicht of controle door een in lid 1 bedoelde persoon het mogelijk heeft gemaakt dat een persoon die onder het gezag van de rechtspersoon staat, ten voordele van die rechtspersoon een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten pleegt.
3. De aansprakelijkheid van rechtspersonen krachtens de leden 1 en 2 sluit strafvervolgning van natuurlijke personen die een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten plegen of daaraan medeplichtig zijn, niet uit.

---

¹¹ PB L 93 van 7.4.2009, blz. 23.

Artikel 12
Sancties tegen rechtspersonen

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat tegen een rechtspersoon die uit hoofde van artikel 11, lid 1, aansprakelijk is gesteld, doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties kunnen worden getroffen, waaronder strafrechtelijke of niet-strafrechtelijke geldboetes en eventueel andere sancties, zoals:
  - (a) uitsluiting van door de overheid verleende voordelen of steun;
  - (b) een tijdelijk of permanent verbod op het uitoefenen van commerciële activiteiten;
  - (c) plaatsing onder toezicht van de rechter;
  - (d) gerechtelijke ontbinding;
  - (e) tijdelijke of permanente sluiting van vestigingen die zijn gebruikt voor het plegen van het strafbare feit.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat tegen een rechtspersoon die uit hoofde van artikel 11, lid 2, aansprakelijk is gesteld, doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties of maatregelen kunnen worden getroffen.

Artikel 13
Niet-vervolging of niet-bestrafing van het slachtoffer

Elke lidstaat voorziet in de mogelijkheid dat de minderjarige slachtoffers van de in artikel 4 en artikel 5, leden 4 tot en met 6, genoemde strafbare feiten niet vervolgd of bestraft worden voor hun betrokkenheid bij onwettige activiteiten, wanneer deze betrokkenheid rechtstreeks voortvloeit uit het feit dat ze slachtoffer zijn van die strafbare feiten.

Artikel 14
Onderzoek en vervolging

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat onderzoek naar of vervolging van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten niet afhankelijk is van een aangifte of beschuldiging door het slachtoffer en dat de strafprocedure kan worden voortgezet zelfs wanneer het slachtoffer zijn of haar verklaringen intrekt.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om vervolging voor een van de in artikel 3, artikel 4, leden 2 en 3 en leden 5 tot en met 11, en artikel 5, lid 6, mogelijk te maken gedurende een voldoende lange periode nadat het slachtoffer de meerderjarigheid heeft bereikt, en die in verhouding staat tot de ernst van het strafbare feit.

3. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat doeltreffende onderzoeksmiddelen ter beschikking staan van personen, eenheden of diensten die bevoegd zijn voor het onderzoeken of vervolgen van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, waarbij op zijn minst in gevallen waarin gebruik wordt gemaakt van informatie- en communicatietechnologie, de mogelijkheid van geheime operaties wordt toegestaan.
4. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om onderzoekseenheden en –diensten in staat te stellen de slachtoffers van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten te identificeren, met name door de analyse van materiaal met kinderpornografie, zoals foto's en audiovisuele opnames die door middel van informatie- en communicatietechnologie worden doorgegeven of ter beschikking gesteld.

Artikel 15

Aangifte van een vermoeden van seksuele uitbuiting of seksueel misbruik

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de vertrouwelijkheidsregels die op grond van de nationale wetgeving gelden voor bepaalde beroepsgroepen die bij hun werkzaamheden in contact komen met kinderen, voor die beroepsgroepen geen hinderpaal vormen om bij de diensten voor kinderbescherming melding te maken van iedere situatie waarin ze redelijke gronden hebben om aan te nemen dat een kind het slachtoffer is van een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ieder persoon die op de hoogte is van of een redelijk vermoeden heeft van het plegen van een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, aan te moedigen om die feiten bij de bevoegde diensten aan te geven.

Artikel 16

Rechtsmacht en coördinatie van vervolging

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om in de onderstaande gevallen zijn rechtsmacht vast te stellen ten aanzien van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten:
  - (a) wanneer het strafbare feit geheel of gedeeltelijk op zijn grondgebied is gepleegd; of
  - (b) wanneer de dader een eigen onderdaan is dan wel zijn of haar gewone verblijfplaats op het grondgebied van die lidstaat heeft; of
  - (c) wanneer het strafbare feit is gepleegd tegen een eigen onderdaan of tegen een persoon die zijn of haar gewone verblijfplaats op het grondgebied van die lidstaat heeft; of
  - (d) wanneer het strafbare feit is gepleegd ten voordele van een rechtspersoon die gevestigd is op het grondgebied van die lidstaat.

2. Elke lidstaat zorgt ervoor dat zijn rechtsmacht zich uitstrekt tot situaties waarin een in de artikelen 5 en 6 en, indien van toepassing, in de artikelen 3 en 7 genoemd strafbaar feit is gepleegd door middel van een informatiesysteem waartoe toegang werd verkregen vanaf zijn grondgebied, ongeacht of het informatiesysteem zich op zijn grondgebied bevindt.
3. Elke lidstaat kan besluiten dat hij de in lid 1, onder c) en d), vastgestelde regels inzake rechtsmacht niet of slechts in specifieke gevallen of omstandigheden zal toepassen, indien het strafbare feit niet op zijn grondgebied is gepleegd.
4. Met het oog op de vervolging van een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten die buiten het grondgebied van de betrokken staat zijn gepleegd, neemt elke lidstaat met betrekking tot lid 1, onder b), de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat zijn rechtsmacht niet afhangt van:
  - (a) de voorwaarde dat de feiten strafbaar zijn op de plaats waar ze zijn gepleegd;
  - (b) de voorwaarde dat vervolging slechts kan worden ingesteld indien het slachtoffer aangifte heeft gedaan op de plaats waar het strafbare feit is gepleegd of na een aanklacht door de staat waar het strafbare feit is gepleegd.

Artikel 17

Algemene bepalingen inzake bijstand aan en ondersteuning en bescherming van slachtoffers

1. Slachtoffers van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten ontvangen bijstand, ondersteuning en bescherming, waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van het kind.
2. Elke lidstaat zorgt ervoor dat, wanneer de leeftijd van een persoon die het slachtoffer is van een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, niet vaststaat en er redenen zijn om aan te nemen dat het om een kind gaat, deze persoon als een kind wordt beschouwd en dus overeenkomstig de artikelen 18 en 19 onmiddellijk toegang krijgt tot bijstand, ondersteuning en bescherming, in afwachting dat zijn of haar leeftijd wordt geverifieerd.

Artikel 18

Bescherming en ondersteuning van slachtoffers

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de slachtoffers voor, tijdens en gedurende een passende periode na de strafrechtelijke procedure bijstand en ondersteuning ontvangen zodat zij in staat worden gesteld de rechten uit te oefenen die bij Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad¹² inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure en bij deze richtlijn zijn vastgesteld.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de specifieke acties om slachtoffers op korte en lange termijn bij te staan en te ondersteunen in hun

---

¹² PB L 82 van 22.3.2001, blz. 1.

fysieke en psychosociale herstel, worden uitgevoerd op basis van een individuele beoordeling van de bijzondere omstandigheden van ieder individueel kind, waarbij rekening wordt gehouden met de meningen, behoeften en zorgen van het kind.

3. Slachtoffers van een van de in de artikelen 3 tot 7 genoemde strafbare feiten worden aangemerkt als bijzonder kwetsbare slachtoffers in de zin van artikel 2, lid 2, artikel 8, lid 4, en artikel 14, lid 1, van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad.
4. Elke lidstaat neemt alle passende en mogelijke maatregelen om het gezin van het slachtoffer bij te staan en te ondersteunen. Meer in het bijzonder neemt elke lidstaat de passende en mogelijke maatregelen om artikel 4 van Kaderbesluit 2001/220/JBZ van de Raad op het gezin toe te passen.

Artikel 19

Bescherming van minderjarige slachtoffers tijdens het strafonderzoek en het strafproces

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de gerechtelijke autoriteiten met het oog op het strafonderzoek en het strafproces een bijzondere vertegenwoordiger van het minderjarige slachtoffer aanwijzen, wanneer de personen die de ouderlijke verantwoordelijkheid dragen, het kind krachtens de nationale wetgeving niet mogen vertegenwoordigen omdat tussen hen en het minderjarige slachtoffer een belangenconflict bestaat, of wanneer het kind niet begeleid is of van zijn gezin is gescheiden.
2. Elke lidstaat zorgt ervoor dat minderjarige slachtoffers onmiddellijk toegang hebben tot kosteloos juridisch advies en kosteloze juridische vertegenwoordiging, onder meer om schadeloosstelling te eisen.
3. Onverminderd de rechten van de verdediging neemt elke lidstaat de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat in elk strafonderzoek naar een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten:
  - (a) ondervragingen van het minderjarige slachtoffer plaatsvinden zonder onnodige vertraging nadat de feiten bij de bevoegde autoriteiten zijn aangegeven;
  - (b) ondervragingen van het minderjarige slachtoffer indien nodig plaatsvinden in lokalen die daarvoor zijn ontworpen of aangepast;
  - (c) ondervragingen van het minderjarige slachtoffer worden verricht door beroepsmensen die daarvoor zijn opgeleid;
  - (d) indien mogelijk en wenselijk, alle ondervragingen van het minderjarige slachtoffer door dezelfde personen worden verricht;
  - (e) het aantal ondervragingen zo klein mogelijk wordt gehouden en ondervragingen alleen plaatsvinden wanneer ze strikt noodzakelijk zijn voor het strafproces;
  - (f) het minderjarige slachtoffer steeds vergezeld mag worden door zijn of haar wettelijke vertegenwoordiger of, in voorkomend geval, een volwassene van

zijn of haar keuze, tenzij met betrekking tot die persoon een gemotiveerde beslissing in tegengestelde zin is genomen.

4. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat in elk strafonderzoek naar een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, van alle ondervragingen van het minderjarige slachtoffer of, in voorkomend geval, van een minderjarige getuige video-opnames kunnen worden gemaakt en dat deze video-opnames krachtens de nationale wetgeving als bewijs in het strafproces kunnen worden aanvaard.
5. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat in elk strafproces over een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten:
  - (a) de rechter kan bevelen dat de zitting met gesloten deuren plaatsvindt;
  - (b) het minderjarige slachtoffer in de rechtszaal kan worden gehoord zonder daar aanwezig te zijn, met name door middel van geschikte communicatietechnologieën.

Artikel 20

Interventieprogramma's of -maatregelen

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat personen die zijn veroordeeld voor een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, worden beoordeeld met betrekking tot het gevaar dat zij inhouden en mogelijke risico's op herhaling van een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, teneinde passende interventieprogramma's of -maatregelen vast te stellen.
2. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat doeltreffende interventieprogramma's of -maatregelen beschikbaar worden gesteld teneinde het risico op herhaalde tegen kinderen gerichte strafbare feiten met een seksueel karakter te voorkomen en zo beperkt mogelijk te houden. Deze programma's of maatregelen dienen op elk ogenblik tijdens het strafproces binnen en buiten de gevangenis beschikbaar te zijn, overeenkomstig de voorwaarden van de nationale wetgeving.

Deze interventieprogramma's of -maatregelen moeten worden aangepast aan de specifieke ontwikkelingsbehoeften van minderjarige daders van seksuele strafbare feiten, met inbegrip van kinderen beneden de leeftijd waarop zij strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld.

3. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat personen die veroordeeld zijn voor een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten, in voorkomend geval met inachtneming van de in lid 1 bedoelde beoordeling:
  - (a) toegang hebben tot de in de leden 1 en 2 bedoelde programma's of maatregelen;
  - (b) toegang aangeboden krijgen tot specifieke programma's of maatregelen;
  - (c) volledig worden geïnformeerd over de redenen voor het voorstel om toegang tot specifieke programma's of maatregelen te krijgen;

- (d) met volledige kennis van de feiten toestemmen in deelneming aan de specifieke programma's of maatregelen;
  - (e) het aanbod kunnen weigeren en op de hoogte worden gesteld van de mogelijke gevolgen van deze weigering.
4. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat personen tegen wie een strafproces loopt voor een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten toegang kunnen krijgen tot de in de leden 1 en 2 bedoelde programma's of maatregelen, onder voorwaarden die geen negatieve gevolgen hebben voor of in strijd zijn met de rechten van de verdediging en de vereisten van een eerlijk en onpartijdig proces, en met name met inachtneming van het beginsel van het vermoeden van onschuld.
5. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat personen die vrezen dat zij een van de in de artikelen 3 tot en met 7 genoemde strafbare feiten zouden kunnen plegen, in voorkomend geval toegang kunnen krijgen tot doeltreffende interventieprogramma's of –maatregelen die erop gericht zijn het risico op strafbare feiten te beoordelen en te voorkomen dat dergelijke feiten worden gepleegd.

Artikel 21

Blokkeren van de toegang tot websites die kinderpornografie bevatten

1. Elke lidstaat neemt de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de toegang van internetgebruikers tot webpagina's die kinderpornografie bevatten of verspreiden, op zijn grondgebied wordt geblokkeerd. Bij de blokkering van de toegang worden de nodige waarborgen toegepast, met name om te garanderen dat de blokkering niet verder gaat dan nodig is, dat gebruikers geïnformeerd worden over de reden van de blokkering en dat de contentproviders voor zover mogelijk geïnformeerd worden over de mogelijkheid om de blokkering aan te vechten.
2. Onverminderd het bovenstaande neemt elke lidstaat de nodige maatregelen om te zorgen voor de verwijdering van webpagina's die kinderpornografie bevatten of verspreiden.

Artikel 22

Intrekking van Kaderbesluit 2004/68/JBZ

Kaderbesluit 2004/68/JBZ wordt ingetrokken, onverminderd de verplichtingen voor de lidstaten met betrekking tot de termijnen voor omzetting in de nationale wetgeving.

Verwijzingen naar het ingetrokken kaderbesluit gelden als verwijzingen naar deze richtlijn.

Artikel 23

Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op [TWEË JAAR VANAF DE GOEDKEURING] aan deze

richtlijn te voldoen. Zij delen de Commissie de tekst van die bepalingen onverwijld mee, alsmede een tabel ter weergave van het verband tussen die bepalingen en deze richtlijn.

Wanneer de lidstaten deze bepalingen aannemen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mede die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 24 **Rapportage**

1. Uiterlijk op [VIER JAAR VANAF DE GOEDKEURING] en vervolgens om de drie jaar dient de Commissie bij het Europees Parlement en de Raad een verslag in, met inbegrip van alle nodige voorstellen.
2. De lidstaten zenden de Commissie alle informatie toe die nodig is voor de opstelling van het in lid 1 bedoelde verslag. De informatie omvat een uitvoerige beschrijving van de wetgevende en niet-wetgevende maatregelen die uit hoofde van deze richtlijn zijn vastgesteld.

Artikel 25 **Inwerkingtreding**

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag volgende op die van haar bekendmaking in het *Publicatieblad van de Europese Unie*.

Artikel 26 **Geadresseerden**

Deze richtlijn is overeenkomstig de Verdragen gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel,

Voor het Europees Parlement
De voorzitter

Voor de Raad
De voorzitter